

“[El president ruandès Paul Kagame] disposa d’una arma política tan terrible com el genocidi, que esgrimeix cada cop que es troba amb una dificultat.”

Lin Muyizere és un activista ruandès que treballa per a la democratització i el respecte de les llibertats al seu país d’origen. Viu des de fa més de vint anys als Països Baixos, en un exili que fins al 2010 compartia amb la seva dona, Victoire Ingabire. Aquell any, Ingabire va retornar a Ruanda amb l’objectiu de presentar-se a les eleccions del seu país, una acció que va acabar amb una condemna de 15 anys de presó per a la candidata.

Lin Muyizere, molt crític amb el règim de Paul Kagame, ha vist perillar en els darrers temps el seu dret de residir als Països Baixos. A l’octubre del 2014, va saber-se que els serveis d’immigració neerlandesos l’acusaven de crims de genocidi, basant-se en tres fonts anònimes. Des de Human Rights Watch, Anneke Van Woudenberg va advertir aleshores: “Sembla que les autoritats neerlandeses no han estudiat o comprovat prou les informacions rebudes. Una decisió d’aquest tipus no pot basar-se en sospites vagues. El senyor Muyizere és marit d’una de les figures de l’oposició ruandesa que ha estat empresonada després d’un procés farcit d’irregularitats. [...] El govern neerlandès ha de vigilar de no esdevenir víctima de manipulacions polítiques.” El procés contra Muyizere es troba encara obert. Si l’acusació es confirma, podria perdre la nacionalitat neerlandesa, aconseguida al 2011.

A principis d’any, Lin Muyizere va visitar Catalunya i va participar en diverses activitats de sensibilització. A Figueres, va mostrar-se optimista: “Sabem que tenim la raó moral i política, i tard o d’hora s’acabarà imposant.” A Manresa, va presentar el llibre *Entre els 4 murs de 1930*, escrit des de la presó per la seva esposa.

Com s’arriba a un genocidi?

L’any 1994, el genocidi de Ruanda va provocar la mort d’aproximadament un milió de persones en un país que aleshores en tenia al voltant de 7 milions. Unes 250.000 dones van ser violades. El país va quedar completament traumatitzat, i la comunitat internacional va començar a entonar el seu *mea culpa*.

Per entendre com es va arribar a aquesta situació, cal tirar enrere algunes dècades. Després de la Primera Guerra Mundial, l’actual Ruanda va passar a ser una colònia belga. Per gestionar la colònia, Bèlgica va establir una política d’aliances que majoritàriament va beneficiar el grup social

tutsi (al voltant del 14% de la població). Els tutsis eren propietaris de ramats, i ocupaven l’estrat social més alt. Els hutus (85%) es dedicaven a l’agricultura i els twa (1%) eren principalment artesans i recol·lectors.

Quan les elits tutsis van començar a exigir la independència de Ruanda, als anys cinquanta, Bèlgica va passar a teixir aliances amb els hutus, que van guanyar poder. Al 1959, una revolta hutu va provocar centenars de morts tutsis i milers de desplaçats. Va començar aleshores un període de conflicte que s’allargaria durant un parell d’anys. Al 1962, quan Ruanda va independitzar-se, unes 120.000 persones, sobretot tutsis, havien fugit del país i s’havien refugiat en territoris propers. La comunitat hutu va passar a governar el país.

Durant les dècades següents, van repetir-se episodis de violència entre hutus i tutsis de manera cíclica. A finals dels anys 80, els països veïns (Burundi, Uganda, Tanzània i la República Democràtica del Congo) acollien unes 480.000 persones procedents de Ruanda. Va ser a l’exili on va néixer el Front Patriòtic Ruandès (FPR) que, tot i que incloïa alguns hutus, estava format sobretot per tutsis.

A l’octubre de 1990, l’FPR va entrar a Ruanda des d’Uganda amb 7.000 efectius. L’aleshores president del país, l’hutu Juvénal Habyarimana, va demanar reforços a l’Estat francès, i el conflicte va quedar en punt mort durant els tres anys següents. L’escalada de tensió, però, era cada cop més palpable; els discursos d’odi dominaven l’espai públic. En aquest context, els extremistes hutus van orquestrar una campanya que, poc temps després, obriria pas a l’intent d’exterminar tutsis i hutus moderats.

Al 1993, la pressió dels països veïns i la comunitat internacional va dur a negociar els acords d’Arusha, que havien de permetre una sortida al conflicte. A l’octubre d’aquell any, a més, l’ONU va enviar una missió d’assistència al país, la MINUAR, per contribuir al procés de pau. Però ja era massa tard. El 6 d’abril de 1994, l’avió on viatjaven el president Habyarimana i el president de Burundi, Cyprien Ntaryamira, va ser abatut. Per als extremistes hutus, va ser el tret de sortida de la massacre que havien estat preparant.

Una de les moltes cases marcades amb la paraula “Tutsi”, en un poble de l’est de Ruanda on més de 1.000 persones van ser massacrades durant el genocidi.

Fotografia: Corinne Dufka – Human Rights Watch.

El brutal genocidi, dirigit contra tutsis i hutus moderats, va durar tres mesos. Els impulsors de la massacre, com explica el periodista Ryszard Kapuściński, van esforçar-se perquè la majoria de la població acabés amb les mans tacades de sang: “Es tractava de crear, en el camí cap a l’Ideal Suprem, que consistia en eliminar l’enemic d’una vegada per sempre, una comunitat criminal entre el poble; que, a conseqüència d’una participació massiva en el genocidi, sorgís un sentiment de culpa unificador; que tots i cada un sabessin que, des del moment en què havien comès algun assassinat, cauria sobre ells la irrevocable llei de la venjança, a través de la qual albirarien el fantasma de la pròpia mort.”

El preu de la “reconciliació”

El genocidi va finalitzar al juliol del 1994, quan l’FPR va aconseguir el control de tot el territori ruandès. En els anys següents, més de 120.000 persones van ser detingudes i acusades d’haver participat en la matança. També hi van haver assassinats i tortures d’hutus que havien fugit a la República Democràtica del Congo, a mans de les forces governamentals ruandeses i una força rebel congoleesa. Va posar-se en marxa una resposta judicial articulada a tres nivells: el Tribunal Penal Internacional per a Ruanda (amb seu a Arusha, Tanzània), el sistema judicial estatal, i els tribunals tradicionals Gacaca.

Noms de víctimes del genocidi ruandès, al Memorial de Kigali. Fotografia: ONU.

A dia d'avui, l'FPR continua governant Ruanda com a partit polític dominant. S'han impulsat nombroses iniciatives per promoure la reconciliació i fer possible la vida en comú d'hutus i tutsis. Però aquesta reconciliació –“obligada”, com subratlla el títol d'un documental relativament recent– té també una vessant repressiva.

Segons advertix Amnistia Internacional en el seu informe 2015-2016, els defensors i defensores dels drets humans a Ruanda treballen “en un context cada cop més difícil” i s'enfronten a intimidacions i ingerències administratives. L'actual president, Paul Kagame, se situa al capdavant

d'un règim que, segons reconeixia el Parlament Europeu en una resolució de 2013, “controla la vida pública com en un sistema de partit únic, on les persones crítiques amb les autoritats ruandeses són assetjades, intimidades i empresonades.”

Entrevista

Quin és el teu diagnòstic sobre la situació actual a Ruanda?

Ruanda és com una olla en plena ebullició. Mentre l'olla està tapada, gairebé no veiem res del que hi ha dins. Ara

Refugiats ruandesos, que havien fugit del genocidi, retornen a Ruanda al juliol del 1994. Fotografia: John Isaac - ONU.

bé, quan la pressió interna esdevé molt forta, la tapa salta i hi ha una explosió. Actualment, l'atenció de la comunitat internacional està centrada en Burundi i la República Democràtica del Congo (RDC). No obstant, hauria d'ocupar-se primer de Ruanda, perquè si no s'actua hi ha el risc que les conseqüències siguin més catastròfiques que a Burundi o la RDC. A més, cal tenir en compte que Ruanda està implicada en els problemes que es viuen en aquests dos països.

Tant tu com la Victoire heu qüestionat la manca de reconeixement públic del dolor viscut pels hutus en el conflicte ruandès.

Està prohibit parlar-ne a Ruanda. Quan una persona hi fa referència, se l'acusa de negacionisme, de doble genocidi i d'altres mals. En part, la meua esposa està pagant el fet d'haver-se atrevit a parlar-ne en veu alta. Cap dels antics rebels del Front Patriòtic Ruandès (FPR), actualment al poder, no ha estat perseguit pels seus crims, ni al Tribunal Penal Internacional per a Ruanda ni després de la publicació d'un informe l'ONU (*Mapping Report*) que documenta molt bé les massacres dels hutus. Segons aquest estudi, algunes de les matances poden ser qualificades de genocidi. Altres informes anteriors, com el de Gersony (1995) o el de Garretton (1997), també han denunciat aquestes massacres. Els seus autors han estat sempre

marginats, i els informes, censurats.

Quina responsabilitat té la comunitat internacional en tot plegat?

D'entrada, la comunitat internacional va abandonar el poble ruandès quan va retirar la missió de les Nacions Unides (MINUAR) i els “cascos blaus” del país, després de l'assassinat del president Habyarimana i en la situació de caos que es va viure a continuació. Posteriorment, la culpabilització de la comunitat internacional, sostinguda amb cura pel règim de l'FPR, ha fet que aquesta quedi paralitzada i no s'atreveixi a obrir els ulls davant la repressió.

Quin és el paper dels mitjans de comunicació en relació a la manca de llibertats que es viu a Ruanda?

Excepte la BBC i Reporters Sense Fronteres, la resta de mitjans de comunicació ha pecat generalment d'excés d'optimisme i confiança en la propaganda del règim de l'FPR. A cop de milions de dòlars, pagats a agències de lobbisme, el govern ha aconseguit presentar una imatge enganyosa de la realitat. Ha calgut que el règim ataqués alguns d'aquests mitjans perquè s'adonessin que s'havien equivocat.

Corres el risc que et retirin la nacionalitat neerlandesa i t'expulsin a Kigali. En quin punt et trobes?

Aquest procés s'emmarca en els enigmes del règim de Kigali. El meu cas ha cridat més l'atenció, però no és aïllat. Quan el règim de l'FPR troba que molestes, treu l'arma del genocidi. Que hi hagi participat o no, poc importa. Hi ha fins i tot ruandesos morts abans que es produís el genocidi que han estat inclosos en les llistes de genocides. Personalment, he estat acusat de crims relacionats amb el genocidi sobre la base de declaracions que vaig fer a Arusha, en qualitat de testimoni protegit. He declarat davant dels serveis d'immigració i ara espero el veredict.*

*Aquesta entrevista va realitzar-se al juny del 2016.

+ informació: www.victoire-ingabire.com

Ciutats Defensores dels Drets Humans

<https://ciutatsdefensoresdretshumans.wordpress.com/>

Organitzen:

AJUNTAMENT DE
SANT BOI DE LLOBREGAT

CEA(R)
Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Institut de Drets
Humans de Catalunya

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

Participen:

AJUNTAMENT DE BARBERÀ DEL VALLÈS

Ajuntament
de Castelldefels

Ajuntament del
Prat de Llobregat

AJUNTAMENT
D'ESPLUGUES

Ajuntament
de Gavà

Ajuntament
de Girona

Ajuntament de Granollers

Ajuntament
de Molins de Rei

Ajuntament
de Sant Cugat

AJUNTAMENT DE
SANT JOAN DESPÍ

AJUNTAMENT
de Sant Vicenç dels Horts

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

Ajuntament
de Terrassa

AJUNTAMENT DE
VILADECANS

Col·laboren:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Diputació
Barcelona

Generalitat
de Catalunya

fòrum sd
SINDICS, SINDIQUES,
DEFENSORS I DEFENSORES
LOCALS DE CATALUNYA

AMB Àrea Metropolitana
de Barcelona

Casa Amèrica Catalunya

FONS CATALÀ
DE COOPERACIÓ
AL DESENVOLUPAMENT